

СУБ'ЄКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

PARTICIPANTS OF INHERITANCE BY TESTAMENT IN ACCORDANCE WITH THE LEGISLATION OF UKRAINE

Достдар Р.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри морського та господарського права
Національний університет кораблебудування імені Адмірала Макарова

У статті досліджуються учасники спадкування за заповітом. Визначено коло осіб, які можуть виступати заповідачем, спадкоємцем та виконавцем заповіту. Зазначається, що правовий статус заповідача характеризується наявністю повної цивільної дієздатності на момент складання заповіту, право укладати заповіт надано виключно фізичним особам без винятків. Правовий статус спадкоємців за заповітом регламентований як загальними нормами, що застосовуються і до спадкоємців за законом, так і спеціальними правами в частині виконання заповіту. Законодавець не обмежує спадкоємців в праві спадкування при відсутності повної цивільної дієздатності, так неповнолітні спадкоємці можуть реалізувати своє спадкове право через представників, зокрема батьків, опікунів (піклувальників). Аналіз українського законодавства дозволяє зробити однозначний висновок про неможливість участі постмортальних дітей у спадкових правовідносинах, принаймні стосовно своїх померлих біологічних батьків. Наряду з фізичними особами спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи, держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Таке спадкування має певні особливості, оскільки воно можливе лише за заповітом. Ці особи повинні бути правоздатними, тобто існувати на час відкриття спадщини. Якщо ж юридична особа, визначена спадкоємцем за заповітом, ліквідована до відкриття спадщини, заповіт в цій частині не буде мати юридичної сили, а спадкове правонаступництво здійснюватиметься відповідно до закону. Юридична особа як спадкоємець наділена тими ж загальними правами, що й фізичні особи-спадкоємці. Спадкоємцями не можуть філії, представництва, інші підрозділи юридичної особи, оскільки вони не мають самостійного юридичного статусу. Виконавцем заповіту може бути як фізична, так і юридична особа приватного права. При цьому виконавцями заповіту можуть стати як особи, які є спадкоємцями за заповітом, так і особи, які не є спадкоємцями за заповітом.

Ключові слова: спадкування, спадкове право, спадкування за заповітом, заповідач, спадкоємець, виконавець заповіту.

The article examines the participants in the inheritance by testament. The range of persons who can act as a testator, heir and executor of the will has been determined. It is noted that the legal status of the testator is characterized by the presence of full civil capacity at the time of the testament, the right to make a testament is granted only to individuals without exception. The legal status of testamentary heirs is regulated by both general norms applicable to legal heirs and special rights in the execution of the testament. The legislator does not restrict the heirs in the right of inheritance in the absence of full civil capacity, so minor heirs can exercise their inheritance right through representatives, including parents, guardians (trustees). An analysis of Ukrainian legislation allows us to draw a clear conclusion about the impossibility of the participation of posthumous children in hereditary legal relations, at least in relation to their deceased biological parents. Along with natural persons, the heirs of the testament may be legal entities, the state of Ukraine, territorial communities, foreign states and other subjects of public law. Such inheritance has certain features, as it is possible only by testament. These persons must be legally competent, ie exist at the time of the opening of the inheritance. If the legal entity determined by the testamentary heir is liquidated before the opening of the inheritance, the testament in this part testament have no legal force, and the hereditary succession will be carried out in accordance with the law. A legal entity as an heir is endowed with the same general rights as natural persons-heirs. Branches, representative offices and other subdivisions of a legal entity cannot be heirs, as they do not have an independent legal status. The executor of the testament can be both a natural person and a legal entity of private law. In this case, the executors of the testament can be both persons who are heirs under the testament, and persons who are not heirs under the testament.

Key words: inheritance, inheritance law, inheritance by testament, testator, heirs, executor of the testament.

Вступ. Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що сучасні цивільні правовідносини настільки динамічні і мобільні, що їм для повноцінного існування часто доводиться виходити за межі регулювання законодавства. До того ж де-які цивільно-правові норми викладені таким чином, що їх можна трактувати неоднозначно, що породжує як розширення так і звуження кола суб'єктивних прав учасників заповідальних правовідносин. Тому окремого вивчення потребує питання стосовно кола учасників правовідносин при спадкуванні за заповітом. Для більш детального та вичерпного аналізу, вказаного питання, необхідно дослідити хто саме може виступати заповідачем, спадкоємцем (спадкоємцями) та виконавцем заповіту.

Проблеми спадкування за заповітом досліджували багато українських та зарубіжних вчених-юристів, таких як: М.І. Брагінський, М.М. Вітрянський, М. З. Вовк, Ю. О. Заїка, А.А. Підпригора, Я. М. Шевченко, С. Я. Фурса та інші.

Незважаючи на значний інтерес науковців до питань, які виникають при спадкуванні за заповітом, невирішених проблем залишається багато, серед них і питання щодо суб'єктів спадкування за заповітом. Серед наукових робіт, які були присвячені окресленій проблематиці можемо виділити дослідження В. Васильченка, О.І. Неліна, О.С. Олійника, Є.О. Харитонова, К.Б. Ярошенка та інших.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на досить чітку конкретизацію прав заповідача Цивільним Кодексом України, в процесі практичної їх реалізації виникають досить складні, нерідко суперечливі ситуації, які вирішуються в судовому порядку і в більшості випадків призводять до визнання недійсними окремих положень заповіту або всього документу в цілому. Це в свою чергу унеможливує посмертну реалізацію волевиявлення заповідача.

Аналізуючи вітчизняне законодавство та юридичну літературу можна виділити основні ознаки характерні для особи заповідача.

По-перше заповідачем може бути лише фізична особа, тобто людина, на відміну від виконавця заповіту чи спадкоємців. Це основна ознака, яка найповніше розкриває правовий статус заповідача, оскільки заповідальним правом не наділено ні юридичні особи, ні територіальні громади або інші суб'єкти публічного права, ні державу в цілому. Заповідачем може будь-яка фізична особа незалежно від її громадянства чи підданства, до того ж особи без громадянства також мають право заповідати власне майно відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Однак слід зазначити, що заповідачем може бути лише та фізична особа, яка наділена повною цивільною дієздатністю, і це друга

основна ознака заповідача як суб'єкта правовідносин з виконання заповіту.

Як зазначає М.З. Вовк, повну цивільну дієздатність, має не лише фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття), а й та, яка у встановленому законом порядку набула дієздатності у повному обсязі до досягнення вісімнадцяти років [1].

Особистий характер заповідального зобов'язання чітко конкретизований законодавцем. До того ж законом визначено, що вказаним правом наділені особи з повною цивільною дієздатністю. При цьому ми не спостерігаємо прив'язки до віку заповідача. Як зазначає І.В. Жилінкова, якщо неповнолітня особа має право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами, то саме передача зазначеного майна за заповітом є одним із способів такого розпорядження [2, с. 23].

До цього питання слід підходити з позиції аналізу положень Цивільного Кодексу України. Скласти заповіт, внести в нього зміни та скасувати в цілому мають право як повнолітні дієздатні особи, так і неповнолітні особи, повна цивільна дієздатність яких наступила в силу положень статті 35 Цивільного Кодексу України. До того ж ця думка підтверджена і Постановою Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30 квітня 2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування».

Отже, при посвідченні заповіту нотаріус або особа, визначена статтями 1251–1252 Цивільного Кодексу України мають встановити обсяг цивільної дієздатності заповідача. У випадку з неповнолітніми особами це нескладно, оскільки законом чітко встановлені обставини набуття повної цивільної дієздатності і з цього випливає перелік документів, які можуть даний факт підтвердити.

У випадку з повнолітніми заповідачами ситуація дещо складніша, оскільки в Україні відсутній уніфікований реєстр про визнання осіб недієздатними та обмежено дієздатними. Це певною мірою ускладнює роботу осіб, на яких покладено обов'язок посвідчення заповіту. А факт наявності відповідного рішення, навіть коли про нього стає відомо згодом, робить заповіт нікчемним, тобто таким, який не повинен виконуватись, і є підставою для визнання заповіту недійсним в судовому порядку. Однак, виникають ситуації, коли заповідач був визнаний судом недієздатним чи обмежено дієздатним вже після укладання заповіту, або відповідного рішення не було взагалі, однак особа мала хронічні, зокрема психічні, хвороби, які унеможливили «тверезе» сприйняття ситуації, довгий час перебувала в пригніченому настрої. Вказані факти, якщо вони будуть доведені відповідно до законодавства також можуть стати підставою для визнання заповіту недійсним. Однак, як свідчить судова практика, доказування зазначених обставин окрім показів свідків та можливих письмових доказів, потребує посмертних експертиз, що значною мірою ускладнюють процес оскарження заповітів [3, с. 118].

Деякі вчені, зокрема Ю.О. Заїка, вважають, що не можна вважати виправданим позбавлення права на складання заповіту осіб, обмежених у дієздатності за рішенням суду, оскільки складанням заповіту обмежено дієздатний не погіршує майнове становище своїх близьких [4, с. 85]. Однак законодавець чітко вказує, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. До того ж необхідно зазначити, що заповідач повинен мати повну цивільну дієздатність саме на момент складання заповіту, і втрата або часткова втрата цієї дієздатності в майбутньому на дійсність заповіту не впливає. Але, як вже зазначалося, з метою оскарження заповіту спадкоємці можуть звернутись до суду для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, який давав би підставу припускати, що особа не розуміла значення своїх дій і (або) не могла керувати ними на момент складання заповіту, і суд може призначити посмертну судово-психіатричну експертизу.

Отже, правовий статус заповідача характеризується наявністю повної цивільної дієздатності на момент складання заповіту, до того ж законодавцем надано заповідальне право виключно фізичним особам без винятків.

Як юридичний факт відкриття спадщини є наслідком виникнення у спадкоємців права на спадкування. Оскільки вказане право виникає у день відкриття спадщини, спадкоємці є суб'єктами спадкування, до того ж коло спадкоємців значно ширше, ніж коло спадкодавців. Статтею 1222 Цивільного Кодексу України регламентовано, що спадкоємцями можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини.

Як бачимо, основна, так би мовити, вимога до потенційного спадкоємця – бути живим на момент відкриття спадщини. До того ж спостерігається захист прав ще ненародженої дитини, на користь якої може бути складений заповіт, але це не означає, що така дитина виступає суб'єктом права, оскільки її інтереси будуть враховуватись лише за умови, якщо вона народиться живою. У випадку коли вона народиться мертвою, то її правоздатність не виникне. Якщо заповіт в частині майнових розпоряджень було складено лише на користь ненародженої дитини, а вона народилася мертвою, заповіт втрачає силу і в частині розпоряджень немайнового характеру.

Правовий статус спадкоємців за заповітом регламентований як загальними нормами, що застосовуються і до спадкоємців за законом, зокрема так би мовити, доброякісна поведінка, яка обмежується приписами статті 1224 Цивільного Кодексу України, так і спеціальними правами в частині виконання заповіту регламентованими статтями 1287, 1292, 1293 Цивільного Кодексу України.

З позиції конкретизації термінології С.Я. Фурса та Є.І. Фурса пропонують відокремити поняття «потенційний спадкоємець», під яким пропонується розуміти особу, право якої на спадкування визначено законом або заповітом, але яка ще не довела свого права на отримання спадщини і не виявила свого бажання на її отримання від поняття «фактичний спадкоємець», яким слід вважати ту особу, яка має доведене у встановленому порядку право на отримання спадщини і виявила передбаченим законом способом бажання отримати спадщину (вступила в управління або володіння спадковим майном чи подала заяву про бажання прийняти спадщину) [5, с. 125].

З цієї позиції процес спадкування починається після відкриття спадщини визначенням кола потенційних спадкоємців, до числа яких частіше всього входять неповнолітні особи. Виходячи з теорії С.Я. Фурси, доведення такими спадкоємцями свого права на спадкування потребує встановлення певних юридичних фактів.

В першу чергу виявлення бажання успадкувати певну частину спадку чи всю її в цілому. Законодавець не обмежує спадкоємців в праві спадкування при відсутності повної цивільної дієздатності. В даному випадку, окрім ситуацій набуття повної цивільної дієздатності в силу положень певних статей Цивільного Кодексу України, неповнолітні спадкоємці можуть реалізувати своє спадкове право через представників, зокрема батьків, опікунів (піклувальників).

В останні роки стрімкого розвитку набувають медичні технології, за допомогою яких, стало можливим зачаття дитини вже після смерті особи з використанням додаткових репродуктивних технологій. Таких дітей в науці називають постмортальними. Аналіз українського законодавства дозволяє зробити однозначний висновок про неможливість участі таких дітей у спадкових правовідносинах, принаймні стосовно своїх померлих біологічних батьків. Таким чином українське законодавство не враховує розвиток сучасної медицини та, у зв'язку з цим, не розвивається. Однак на теренах України, на сьогодні,

посмортальні діти неабияк рідкість, тому ще не виникла нагальна потреба в реформуванні законодавства.

В юридичній теорії існує поняття недостойні (негідні) спадкоємці, їх коло визначено приписами статті 1224 Цивільного Кодексу України. Такі особи можуть позбавлені суб'єктивних прав на спадкування не зважаючи на призначення їх спадкоємцями за заповітом. Слід зазначити, що зазначені особи не позбавляються права бути спадкоємцем взагалі як частини цивільної правоздатності фізичної особи. Тобто, прийняття рішення про усунення особи від права на спадкування стосується лише чітко визначеного випадку спадкового правонаступництва і не позбавляє цю особу претендувати на спадщину після смерті інших спадкодавців [6].

Аналізуючи положення вказаної статті, не складно помітити, що частинами 3-5 вказано перелік негідних спадкоємців, які можуть бути усунені від спадкування лише за законом, в той час як заповідач, навіть знаючи про негідну поведінку потенційних спадкоємців, може включити їх у заповіт.

Більш цікавими для визначення правового статусу спадкоємця за заповітом, буде розгляд осіб, визначених частинами 1-2 статті 1224 Цивільного Кодексу України, підставами для усунення від права на спадкування яких, як за законом так і за заповітом, виступають позбавлення ними життя спадкодавця, будь-кого з можливих спадкоємців або вчинення замаху на їхнє життя. При цьому, яке зазначають науковці, не має значення мета вчинення таких протиправних дій, рівно як і наявність результату цих дій у вигляді сприяння злочинця собі або іншим спадкоємцям до одержання спадщини або збільшення частки у спадщині [6]. Дана позиція аргументується тим, що зазначені діяння, є кримінальними злочинами, вони повинні бути підтверджені вироком суду.

Із цього випливає ряд дискусійних питань про те, чи можна усунути від права на спадкування за заповітом особу, яка завдала умисні тяжкі тілесні ушкодження, що потягли за собою смерть потерпілого спадкодавцеві або кому-небудь із спадкоємців, чи може бути усунена від права на спадкування особа, яка була визнана неосудною або обмежено осудною, та хто має право ініціювати таке усунення та процесуально представляти інтереси заповідача та спадкоємців в процесі доказування в судовому порядку зазначених обставин.

Аналізуючи частину 1 статті 1224 Цивільного Кодексу України, слід звернути увагу на чіткий наголос на умисності позбавлення життя спадкодавця чи будь-якого з можливих спадкоємців або вчинення замаху на їхнє життя. Тобто, для усунення спадкоємця від права на спадкування за заповітом має бути прийнятий судом обвинувальний вирок, що вступив у законну силу, з обов'язковим зазначенням в ньому такої форма вини потенційного спадкоємця, як умисел позбавлення життя або умисел вчинення замаху на життя заповідача чи будь-кого з потенційних спадкоємців. Дана думка аргументована, в першу чергу, Правовими позиціями Пленуму Верховного Суду України щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ, відповідно до пункту 4 яких підставою усунення від спадщини є умисне позбавлення життя, а не наявність певного складу злочину, що призвів до цього. Тому ця норма застосовується у випадках як вчинення умисного вбивства, так і умисного заповдіння тяжких тілесних ушкоджень, внаслідок яких сталася смерть. Факт вчинення зазначених дій встановлюється в порядку, визначеному кримінально-процесуальним законодавством [7, с. 191].

Отже, можемо зробити висновок, що обвинувального вироку суду стосовно потенційного спадкоємця, за умови відповідності його вищевказаним вимогам, має бути достатньо для усунення останнього від права на спадкування за заповітом і жодного додаткового рішення суду про визнання спадкоємця негідним не вимагається.

Подібна позиція відстоюється і стосовно осіб, які були визнані неосудними або обмежено осудним. Розглядати дане питання доцільно з точки зору аналізу частини 3 статті 19 Кримінального Кодексу України, яка регламентує, що не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. Тобто, для вирішення питання про усунення такої особи від права на спадкування необхідно встановити, коли настала неосудність особи – під час скоєння злочину або після його скоєння під час розгляду кримінальної справи. Якщо особа визнана неосудною під час скоєння злочину, вона не може бути визнана суб'єктом злочину, а відтак про наявність її вини взагалі, а тим більше у формі умислу, не йдеться. Така особа не усувається від права на спадкування, а її права представлятиме законний представник – опікун, якщо вона визнана судом недієздатною, і піклувальник, якщо вона визнана судом обмежено дієздатною. Якщо особа вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, вона не є суб'єктом, до якого може бути застосоване кримінальне покарання, проте суб'єктом кримінальної відповідальності (злочину) вважається, а тому за наявності в її діяннях умислу ця особа підпадає під дію ч. 1 ст. 1224 ЦК і буде усунена від права на спадкування.

Зазначене вище має значення, коли заповідач призначив виконавцем заповіту одного зі спадкоємців, який був усунений від права на спадкування в силу вказаних обставин.

Наряду з фізичними особами спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи, держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Таке спадкування має певні особливості, оскільки воно можливе лише за заповітом. До того ж така юридична особа має бути правоздатною тобто існувати на час відкриття спадщини. Якщо ж юридична особа, визначена спадкоємцем за заповітом, ліквідована до відкриття спадщини, заповіт в цій частині не буде мати юридичної сили, а спадкове правонаступництво здійснюватиметься відповідно до закону.

На думку О. Є. Блінкова та К. Ю. Єгоренкової, якщо на час відкриття спадщини юридична особа існувала, але протягом шести місяців з моменту смерті спадкодавця втратила свій статус внаслідок злиття, приєднання, поділу, перетворення, то можна провести певну аналогію з померлими спадкоємцями, які не встигли прийняти спадщину, від яких вказане право переходить до їх спадкоємців за законом в порядку спадкової трансмісії [8].

Аналіз діючого спадкового законодавства дозволяє зробити висновок, що юридична особа, як спадкоємець наділена тими ж загальними правами, що й фізичні особи-спадкоємці, мова йде про право прийняти спадщину або ж відмовитись від її прийняття. Слід звернути увагу, що виступати спадкоємцями не можуть філії, представництва, інші підрозділи юридичної особи, оскільки вони не мають самостійного юридичного статусу. У тому разі, коли вони все ж зазначені як спадкоємці за заповітом, спадкове майно може передаватися відповідно до волі заповідача, а право на це майно буде належати відповідній юридичній особі, організаційно пов'язаній із даним підрозділом.

Цивільний Кодекс України не визначає, до яких суб'єктів застосовуються норми статті 1224 стосовно усунення спадкоємців від права на спадкування. Тому використання у ній терміну «особи» дозволяє стверджувати про теоретичну можливість застосування окремих її норм не лише до фізичних, але й до юридичних осіб, оскільки відповідно до частини 1 статті 2 Цивільного Кодексу під особами розуміються як фізичні, так і юридичні особи. Разом з тим аналіз змісту підстав для усунення від права на спадкування дає можливість переконливо стверджувати про те, що за своєю природою жодна з визначених

у статті 1224 Цивільного Кодексу України підстав не може зумовлювати усунення від спадкування юридичних осіб.

Всі спроби спадкоємців усунути будь-кого із потенційних спадкоємців від спадкування є ніщо інше як спроба збільшити власні частки у спадковому майні, і про жоден захист прав померлого в таких ситуаціях, нажаль, не йдеться. Саме з метою захисту цих інтересів можуть визначатися виконавці заповіту, правовий статус яких, зумовлюється їх правами, обов'язками та повноваженнями.

Аналізуючи положення Цивільного Кодексу України, можна класифікувати виконавців заповіту, поділивши їх на п'ять груп в залежності від того, ким вони були призначені: заповідачем, за ініціативи спадкоємців, нотаріусом, за рішенням суду чи з власної ініціативи. Це жодним чином не вплине ані на права, ані на обов'язки, ані на повноваження призначеного виконавця.

Виходячи зі змісту закону, можна зробити висновок, що виконавцем заповіту може бути як фізична, так і юридична особа. При цьому виконавцями заповіту можуть стати як особи, які є спадкоємцями за заповітом, оскільки відповідно до частини 2 статті 1286 Цивільного Кодексу України – якщо заповіт складено на користь кількох осіб, виконання заповіту може бути доручено будь-кому з них, так і особи, які не є спадкоємцями за заповітом.

Фізична особа може бути призначена виконавцем заповіту у випадку її повної цивільної дієздатності, тобто у випадку повноліття, набуття повної цивільної дієздатності в силу положень статті 35 Цивільного Кодексу України та відсутності судових рішень про визнання такої особи недієздатною та обмежено дієздатною. Однак, виникають випадки обмеження дієздатності призначеного виконавця чи взагалі визнання останнього недієздатним вже в процесі процедури виконання заповіту.

А.А. Бугаєвський з цього приводу відзначав, що у випадку недієздатності або обмеження дієздатності виконавця заповіту його призначення стає недійсним. Якщо ж навіть у момент призначення виконавцем заповіту особа була дієздатною, а на момент смерті заповідача – обмежена в дієздатності, то призначення особи виконавцем заповіту також повинно вважатися недійсним [9, с. 74]. Ця позиція аргументована в першу чергу рядом положень Цивільного Кодексу України, зокрема, в частині надання згоди потенційного виконавця на своє призначення, яка надається особисто і законом не передбачено можливості надати її через представника, а також тим, що виконавець діє від власного імені, де представлення його інтересів також не допускається. Крім того, правовідношення з виконання заповіту має довірчий характер, оскільки виконавцем заповіту призначають конкретну особу, виходячи з її особистих якостей, об'єктивних можливостей виконати заповідальні розпорядження, а також особистих стосунків з цією особою [9, с. 75].

Тобто питання повної цивільної дієздатності виконавця заповіту, не залежно від ініціатора його призначення, законом вирішується категорично без застосування жодних винятків. Слід підкреслити, що призначення так би мовити невідповідної особи виконавцем заповіту в тексті самого заповіту, на дійсність документу жодним чином не впливає і не може бути підставою для його оскарження. Єдиний правовий наслідок в даному випадку – призначення виконавця заповіту за ініціативи спадкоємців чи безпосередньо нотаріусом.

Виконавцем заповіту можуть виступати і юридичні особи, призначення яких, в певних випадках є виробничою необхідністю. Мова йде про випадки, коли до складу спадку входять засоби виробництва, цілісні майнові комплекси, земельні ділянки, підприємства, пакети цінних паперів, частки у статутному (складеному) капіталі, майнові права тощо. Охорона такого спадкового майна, вчасне та методичне управління такою спадщиною, вимагають від виконавця заповіту не лише спеціальних знань та вибору правильного варіанту поведінки, а й певного кола повноважень та наявності певного юридичного статусу.

Зі змісту статті 1286 Цивільного кодексу України можемо зробити висновок, що у разі призначення виконавцем заповіту юридичної особи, покласти обов'язки виконавця заповіту можливо лише на юридичну особу приватного права.

Зазначене вище дозволяє зробити наступні **висновки**:

1. Законодавець чітко вказує, що заповідачем є фізична особа з повною цивільною дієздатністю. До того ж необхідно зазначити, що заповідач повинен мати повну цивільну дієздатність саме на момент складання заповіту, і втрата або часткова втрата цієї дієздатності в майбутньому на дійсність заповіту не впливає. Правовий статус заповідача характеризується наявністю повної цивільної дієздатності на момент складання заповіту, до того ж законодавцем надано заповідальне право виключно фізичним особам без винятків.

2. Правовий статус спадкоємців за заповітом регламентований як загальними нормами, що застосовуються і до спадкоємців за законом, так і спеціальними правами в частині виконання заповіту регламентованими Цивільним Кодексом України.

3. Законодавець не обмежує спадкоємців в праві спадкування при відсутності повної цивільної дієздатності. В даному випадку, окрім ситуацій набуття повної цивільної дієздатності в силу положень певних статей Цивільного Кодексу України, неповнолітні спадкоємці можуть реалізувати своє спадкове право через представників, зокрема батьків, опікунів (піклувальників).

4. В останні роки стрімкого розвитку набувають медичні технології, за допомогою яких, стало можливим зачаття дитини вже після смерті особи з використанням додаткових репродуктивних технологій. Аналіз українського законодавства дозволяє зробити однозначний висновок про неможливість участі постмортальних дітей у спадкуванні, принаймні стосовно своїх померлих біологічних батьків.

5. Наряду з фізичними особами спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи, держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Таке спадкування має певні особливості, оскільки воно можливе лише за заповітом. До того ж така юридична особа має бути правоздатною, тобто існувати на час відкриття спадщини.

6. Слід звернути увагу, що виступати спадкоємцями не можуть філії, представництва, інші підрозділи юридичної особи, оскільки вони не мають самостійного юридичного статусу.

7. Виходячи зі змісту закону, можна зробити висновок, що виконавцем заповіту може бути як фізична, так і юридична особа приватного права. При цьому виконавцями заповіту можуть стати як особи, які є спадкоємцями за заповітом, так і особи, які не є спадкоємцями за заповітом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк М.З. Правовий статус заповідача. URL: <http://intkonf.org/vovk-mz-pravoviy-status-zapovidacha/> (дата звернення: 26.03. 2022).
2. Жилінкова І.В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї: автореф. дис. ... докт. юр. наук: 12.00.03. Харків, 2000. 39 с.
3. Гуменюк Ю. Право розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності шляхом укладання заповіту в контексті статті 41 Конституції України. *Імперативи розвитку права та держави*: матеріали IV (XV) Всеукр. наук.-практ. конф., 20 бер. 2021 р. Миколаїв: НУК, 2021. С.116–120.
4. Заїка Ю. Становлення і розвиток спадкового права в Україні: монографія. Київ: НАВСУ, 2004. 280 с.
5. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право. Теорія та практика: навч. посіб. К.: Атіка, 2002. 496 с.

6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk.html> (дата звернення: 26.03.2022).

7. Правові позиції Пленуму Верховного Суду України щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1998. № 8. С.189–193.

8. Блинков О.Е., Егоренкова К.Ю. Юридические лица в наследственном праве. *Наследственное право*. 2011. № 1. URL: <http://lawinfo.ru/catalog/contents-2011/nasledstvennoe-pravo/1>. (дата звернення: 26.03.2022).

9. Кухарев О.Є. Виконання заповіту: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: ТОВ «Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив», 2009. 263 с.